

Колористика та композиція в декоративному живописі Альфонса Мухи: гармонія ліній та кольорів

Анотація. У статті досліджено особливості колористики та композиції в декоративному живописі Альфонса Мухи (1860-1939 рр.), видатного представника стилю модерн. Проаналізовано характерні риси колористичної системи художника, яка обґрунтовується на використанні приглушених пастельних тонів з акцентами насичених кольорів і золота. Досліджено композиційні принципи, що вирізняються ритмічною організацією простору та орнаментальністю. Розглянуто взаємодію ліній та кольорів як основи художньої виразності творів А. Мухи. Визначено символічне значення колористичних і композиційних рішень у контексті естетики модерну. Проаналізовано вплив творчості Альфонса Мухи на розвиток декоративного мистецтва ХХ ст. та його актуальність для сучасного візуального мистецтва.

Ключові слова: Альфонс Муха, декоративний живопис, модерн, ар-нуво, колористика, композиція, орнаментальність, символізм, гармонія кольору та лінії, декоративне мистецтво.

Annotation. The article explores the features of color and composition in the decorative painting of Alphonse Mucha (1860-1939), an outstanding representative of the Art Nouveau style. The characteristic features of the artist's color system, which is based on the use of muted pastel tones with accents of saturated colors and gold, are analyzed. The compositional principles characterized by rhythmic organization of space and ornamentality are investigated. The interaction of line and color as the basis of artistic expressiveness of A. Mucha's works is considered. The symbolic meaning of color and compositional solutions in the context of Art Nouveau aesthetics is determined. The influence of Alphonse A. Much's work on the development of decorative art of the 20th century and its relevance for contemporary visual art is analyzed.

Keywords: Alphonse Mucha, decorative painting, Art Nouveau, coloring, composition, ornamentality, symbolism, harmony of color and line, decorative art.

Альфонс Муха (1860-1939 рр.) – один із найвизначніших представників стилю модерн, чеський художник, декоратор та ілюстратор, творчість якого стала синонімом витонченої естетики кінця ХІХ – початку ХХ ст. Його декоративний живопис вирізняється унікальною колористикою та гармонійною композицією, що стали невід'ємними ознаками його впізнаваного стилю.

Творчість Альфонса Мухи розквітла в період, коли в мистецтві відбувається перехід від традиційних академічних канонів до нових художніх форм. Саме тоді модерн, відомий також як ар-нуво, став домінуючим стилем у декоративному мистецтві. Особливістю цього стилю була орієнтація на природні форми, плавні лінії, символізм і декоративність. У цьому контексті А. Муха створив унікальну художню мову, де колір і лінія тісно переплітаються, створюючи цілісну гармонійну систему.

Колористична система в роботах А. Мухи будується на витонченому розумінні взаємодії кольорів та їхнього психологічного впливу. Художник створив власний колористичний стиль, характерними рисами якого стали приглушені пастельні тони, доповнені акцентами насичених кольорів і металізованих відтінків, зокрема золота. Його палітра відзначається вишуканою стриманістю – художник рідко використовує яскраві контрасти, надаючи перевагу гармонійним колірним поєднанням.

У своїх декоративних роботах А. Муха часто використовує обмежену

кольорову гаму, побудовану на кольорових відтінках одного чи двох кольорів. Це створює ефект витонченої монохромності, що підкреслює вишуканість лінійних рішень. Особливе значення в його колористиці мають вохристі, оливкові, лавандові та бірюзові тони, які стали власними «підписами» художника. Ці кольори не тільки виконують декоративну функцію, а й несуть символічне навантаження, підкреслюючи зв'язок з природними формами та циклічністю пір року.

Важливу роль у колористичному вирішенні робіт А. Мухи відіграє використання золота та інших металізованих відтінків. Золотисті деталі створюють ефект загальної інкрустації, надаючи творам особливої вишуканості та розкоші, що відповідає естетичним ідеалам епохи. Цей прийом можна побачити в серії «Пори року» (1896 р.), де золоті орнаменти є елементами композиції, об'єднуючи окремі зображення в єдиний цикл (рис. 1).

Весна

Літо

Осінь

Зима

Рис. 1. Альфонс Муха. Серія «Пори року», 1896 р.

Композиційні рішення Альфонса Мухи характеризуються ритмічною організацією простору, де центральне місце займає жіноча фігура, оточена декоративними елементами. Художник розробив впізнаваний тип композиції, де фігура часто вписується в арочну або круглу форму, створюючи відчуття закритого простору. Цей прийом особливо яскраво проявляється в його рекламних афішах, створених для театру «Рено» та продукції компанії «Лефевр-Утіль».

Основою композиційної побудови у роботах А. Мухи є ритмічне виконання орнаментальних мотивів, що створює враження музичності та плинності. Майстер використовував принцип «золотого перетину» для досягнення гармонійних пропорцій, що надає його роботам класичної рівноваги, незважаючи на їхню декоративність. Орнаментальні елементи в композиції А. Мухи не просто прикраси – вони структурують простір, спрямовують погляд глядача та підкреслюють змістові акценти.

Характерною особливістю композиційних рішень А. Мухи є використання декоративних рамок і бордюрів, що відображають центральне зображення. Ці елементи не лише виконують обрамлювальну функцію, а й залишаються активною частиною композиції, взаємодіючи з центральним зображенням. У серії робіт «Слов'янська епопея» (1910-1928 рр.) художник демонструє майстерне володіння складними багатофігурними композиціями, де декоративні елементи створюють символічний контекст для історичних сюжетів (рис. 2).

Особливе значення в художній системі А. Мухи має взаємодія ліній та кольорів. Його роботи демонструють віртуозне володіння лінією – гнучкою, пивною, що немов танцює по поверхні паперу чи полотна. Лінія в його творах не просто

окреслює форму, а й створює особливу декоративну структуру, що стає основою композиції. Виразність мухівської лінії досягається через варіювання її товщини, динаміки, ритму.

Рис. 2. Альфонс Муха працює над «Слов'янською епопеєю», 1920 р.

Кольорове рішення у творах А. Мухи завжди підпорядковується лінійній основі. Художник використовує колір таким чином, щоб підкреслити виразність лінії та посилити декоративний ефект. Локальні кольорові плями, обмежені чіткими контурами, створюють враження вітражів, що було характерно для естетики модерну. Цей прийом можна спостерігати в серії декоративних панно «Чотири мистецтва» (1898 р.), де кожен кольоровий сегмент чітко відокремлений від інших і виконує свою роль у загальній композиційній структурі (рис. 3).

Танець

Музика

Живопис

Поезія

Рис. 3. Альфонс Муха. Серія «Чотири мистецтва», 1898 р.

Взаємодія лінії та кольору в роботах А. Мухи створює особливий ритм, що надає його творам музичності та внутрішнього руху. Ефект посилюється завдяки повторюваності цих орнаментальних мотивів, які створюють візуальні «рими» в композиції. Особливо яскраво це проявляється в серії «Дорогоцінні камені» (1900 р.), де кольорові акценти розставлені з математичною точністю, створюючи врівноважену, але динамічну структуру (рис. 4).

Топаз

Рубін

Аметист

Смарагд

Рис. 3. Альфонс Муха. Серія «Дорогоцінні камені», 1900 р.

Колористика та композиція в роботах А. Мухи тісно пов'язані з символічним змістом зображення. Художник використовує колір не лише як декоративний елемент, а й як засіб передачі емоційних і символічних значень. Наприклад, у серії «Пори року» кожна робота має свою домінуючу гаму, що відповідає характеру сезону: холодні блакитні відтінки для зими, ніжні рожеві та зелені для весни, теплі золотисті для літа, багряні та коричневі для осені.

Особливого символічного значення у творчості А. Мухи набуває золотий колір, який асоціюється з божественним світлом, вічністю та духовним просвітленням. Цей колір часто використовується в ореолах навколо голів жіночих фігур, надаючи їм рис сакральності та перетворюючи світові образи на власні ікони нової естетичної релігії модерну. У циклі «Слов'янська епопея» золото стає символом історичної слави та культурної значущості слов'янських народів.

Лінійні мотиви у творчості Мухи також мають символічне навантаження. Спіралі, хвилясті лінії, рослинні візерунки – все це елементи видимої мови, що передає ідеї росту, розвитку, безперервного руху життя. Орнаментальні мотиви, запозичені з народного мистецтва, стають символами культурної ідентичності, особливо у пізніх роботах художника, присвячених слов'янській історії.

Колористичні та композиційні рішення, розроблені Альфонсом Мухою, мали значний вплив на розвиток декоративного мистецтва ХХ ст. Його прийоми були запозичені багатьма художниками і дизайнерами, а стилістика робіт вплинула на формування візуальної мови реклами, книжкового та плакатного мистецтва.

Особливо помітним був вплив А. Мухи на розвиток чеського та словацького декоративного мистецтва, де його підхід до використання народних мотивів у поєднанні з модерністською естетикою став основою для формування національного стилю в декоративно-ужитковому мистецтві. Колористичні рішення А. Мухи, його вишукана палітра вплинули на розвиток текстильного дизайну, оформлення інтер'єрів, сценографії.

У сучасному контексті прийоми А. Мухи продовжують жити в роботах художників-ілюстраторів, графічних дизайнерів, які звертаються до естетики модерну. Його колористичні та композиційні рішення залишаються актуальними для сучасного візуального мистецтва, демонструючи універсальність і позачасовість

художніх принципів, розроблених майстром.

Аналіз колористики та композиції в декоративному живописі Альфонса Мухи дозволяє зробити висновок про цілісність і гармонійність художньої системи, створеної митцем. Його творчість демонструє органічний синтез кольору та лінії, де кожен елемент підпорядкований загальному задуму та працює на створення єдиного декоративного образу. А. Муха розробив унікальну візуальну мову, де колористичні та композиційні рішення нерозривно пов'язані між собою та символічним змістом творів.

Колористична система А. Мухи, побудована на нюансних компонентах приглушених тонів з акцентами яскравих кольорів і золота, створює особливу атмосферу витонченості та елегантності, характерну для естетики модерну. Композиційні принципи художника з їх ритмічною організацією простору, орнаментальністю та музичністю стали зразком декоративної виразності для багатьох поколінь митців.

Творчість А. Мухи залишається цінним матеріалом для вивчення взаємодії кольору та композиції в декоративному мистецтві. Його роботи демонструють, як технічна майстерність, глибоке розуміння принципів колористики та композиції, поєднані з творчою інтуїцією, можуть сприяти створенню творів художньої цінності, що зберігають свою актуальність і привабливість крізь століття.

Список використаних джерел:

1. Історія українського мистецтва: конспект курсу лекцій / Лукань В.Г.; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, Ін-т мистец., Каф. образотв. мистец. ім. М. Фіголя. Т.: Навчальна книга - Богдан, 2012. 192 с.
2. Історія українського мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Ганна Скрипник; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Т. 4: Мистецтво XIX століття / Валентина Рубан, Володимир Тимофійенко, Михайло Селівачов; ред. 4-го т. В. Рубан. 2006. 760 с.
3. Історія українського мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Ганна Скрипник; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Т. 5: Мистецтво XX століття / наук. ред. Т. Кара-Васильєва. 2007. 1047 с.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference.* BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилізація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених:* зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
6. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика:* збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.
7. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та*

декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.

8. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

9. Музей Альфонса Мухи. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%90%D0%BB%D1%8C%D1%84%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%B0_%D0%9C%D1%83%D1%85%D0%B8

10. Соловей В.В., Давидюк А.В., Івахова А.А. Художня мова мистецтва ар-нуво. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 328-331.